

Vývoj českého dramatu a divadla

Drama – z řec. *dro* – činit, uskutečňovat – literární druh; text je východiskem pro jevištní předvádění; typická je dialogičnost, členění na dějství. Jedná se o přímé jazykové promluvy, děj představují postavy.

Žánry: tragédie, komedie, činohra; melodram, pásmo, opera, opereta, veselohra, fraška, groteska, burleska, vaudeville...

Drama se vyvinulo v Řecku asi v 6. stol. př. Kr. z dithyrambu (kultovní píseň zpívaná sborem k počtě bohů). Bájný Thespis kočoval s károu a zavedl při přednesu dithyrambu dialog.

Drama se člení do pětifázového schématu: expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa. Aristotelés zavedl jednotu místa, času a děje.

Počátky českého dramatu – 12. století

Vyvinulo se z náboženských výjevů, které se předváděly v kostelích (Kristova smrt a vzkříšení). Hry se obohacovaly o světské scény a začaly se hrát na náměstích a v hospodách.

Mastičkář (pol. 14. st.)

15–18. století

Drama se stává pololidovým žánrem, objevují se hry didaktické a loutkové divadlo. Významnou úlohu plnilo divadlo v době NO.

Jan Campanus Vodňanský – *Bretislaus*

Pavel Kyrmezer – *Komedie česká o bohatci a Lazarovi*

Jan Amos Komenský – *Schola ludus; Diogenes, prostořeký obyvatel sudu*

1738 divadlo v Kotcích – první česká hra **Kníže Honzík**

1783 Stavovské divadlo – převažovaly německé hry

1786 – 1789 české divadlo Bouda: **Václav Thám** – *Vlasta a Šárka; Břetislav a Jitka*
Prokop Šedivý – *Pražští sládcí; Masné krámy*

1. polovina 19. století

Česká představení ve Stavovském divadle pod vedením Jana Nepomuka Štěpánka.

Václav Kliment Klicpera – *Divotvorný klobouk; Rohovín Čtverrohý; Každý něco pro vlast; Jan za chrta dán; Zlý jelen*

Josef Kajetán Tyl – *Pražský flamendr; Bankrotář; Paličova dcera; Fidlovačka; Strakonický dudák; Tvrdohlavá žena; Kutnohorští haviři; Jan Hus; Jan Žižka*

2. polovina 19. století

1862 otevřeno Prozatímní divadlo (Hálkovou hrou **Král Vukašín**)

1868 položen základní kámen Národního divadla (1881 vyhořelo, 1883 znovu postaveno).

opera **Bedřich Smetana** – *Braniboři v Čechách; Prodaná nevěsta; Dalibor; Libuše; Hubička; Tajemství*

Antonín Dvořák – *Jakobín; Čert a Káča; Rusalka*

Ladislav Stroupežnický – *Naši furiantí*

Alois Jirásek – *Lucerna; Otec; Vojnarka; Jan Hus; Jan Žižka; Jan Roháč*

Gabriela Preissová – *Gazdina roba; Její pastorkyňa*

Julius Zeyer – *Radúz a Mahulena*

Jaroslav Vrchlický – *Noc na Karlštejně*

Alois a Vilém Mrštíkovi – *Maryša*

1. polovina 20. století

Moderní drama (ND, Vinohradské divadlo, Kabaret Červená sedma...)

Fráňa Šrámek – *Léto; Měsíc nad řekou*

Viktor Dyk – *Zmoudření dona Quijota*

Vítězslav Nezval – *Milenci z kiosku; Manon Lescaut*

Karel Čapek – *Bílá nemoc; Matka; R. U. R.; Věc Makropulos*

Osvobozené divadlo: Jiří Voskovec+Jan Werich – *Vest Pocket Revue; Golem; Caesar; Osel a stín; Kat a blázen; Těžká Barbora; Hej rup!*

D34 = divadlo E. F. Buriana

R. 1944 je zakázán provoz většiny divadel.

2. polovina 20. století

Jan Drda – *Hrátky s čertem*

V. Nezval – *Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou*

Fr. Hrubín – *Srpnová neděle; Křišťálová noc*

2. polovina 50. let a léta 60. = zlatý věk českého dramatu, uvolnění, vznikají divadla malých forem:

1958 divadlo Na zábradlí

1959 Semafor

1963 Viola

1967 Divadlo Jára Cimrmana

1959 Večerní Brno

1963 Studio Ypsilon v Liberci

1967 Husa na provázku

Laterna magika, Divadlo Spejbla a Hurvínka...

Milan Uhde, Milan Kundera, Ludvík Kundera

Ivan Vyskočil

Václav Havel – *Zahradní slavnost; Audience; Largo desolato; Asanace*

Za normalizace hodnotnější hry tvořili: *Oldřich Daněk, Alex Koenigsmark, Daniela Fischerová, Karel Steigerwald*

Vývoj světového dramatu a divadla

Antika (od 6. st.)

Řecko:

Aischylos – *Oresteia; Upoutaný Prométheus*

Sofoklés – *Král Oidipus; Antigona*

Euripidés – *Médeia*

Aristofanés – *Jezdci; Žáby*

Řím:

Plautus – *Vychloubačný voják; Komédie o hrnci; Pseudolus*

Drama ve středověku začíná od začátku. V 10. st. se objevují náboženské hry, z nich se vydělilo světské drama.

Renesance a humanismus (16. – 17. st.)

Lope de Vega – Fuente Ovejuna

William Shakespeare – Romeo a Julie; Othello; Hamlet; Macbeth; Richard III.; Král Lear; Komédie plná omylů; Sen noci svatojánské; Veselé paničky windsorské

Baroko (17. st.)

Pedro Calderón de la Barca – Život je sen; Zalamejský rychtář

Tirso de Molina – Sevillský svůdce a kamenný host

Klasicismus (2. pol.17. st. až konec 18. st.)

Pierre Corneille – Cid

Jean Racine – Faidra

Molière – Tartuffe; Lakomec; Misanthrop; Don Juan; Zdravý nemocný; Měšťák šlechticem

Carlo Goldoni – Poprask na laguně

italská commedia dell' arte

Preromantismus (18. – 19. st.)

Johann Wolfgang Goethe – Egmont; Ifigenie na Tauridě

Friedrich Schiller – Loupežníci; Úklady a láska; Don Carlos; Valdštejn; Vilém Tell

Romantismus (konec 18. – pol. 19. st.)

George Gordon Byron – Manfréd; Kain

Percy Bysshe Shelley – Odpoutaný Prométheus

Victor Hugo – Ruy Blas

Alexandr Sergejevič Puškin – Boris Godunov

Realismus a naturalismus (19. – 20. st.)

Nikolaj Vasiljevič Gogol – Revizor

Anton Pavlovič Čechov – Višňový sad; Racek; Tři sestry; Strýček Váňa

Henrik Ibsen – Nora

August Strindberg

George Bernard Shaw – Pygmalión; Živnost paní Warrenové

Oscar Wilde – Vějíř lady Windermereové; Jak je důležité míti Filipa

Moderní drama

MCHAT = Moskevské umělecké divadlo

Maxim Gorkij

Bertolt Brecht – Matka Kuráž a její děti; Žebrácká opera

Friedrich Dürrenmatt

Samuel Beckett – Čekání na Godota

Eugène Ionesco – Plešatá zpěvačka; Nosorožec; Židle

Ingmar Bergman

Thornton Wilder

24B Vývoj českého pravopisu, nová jazyková úprava

- ✘ **pravopis primitivní** české hlásky, které latina neměla, se označují písmeny pro hlásky zvukově nejbližší: *Wlah dal gest* = Vlach dal jest
- ✘ **pravopis spřežkový** spojení dvou či více latinských písmen: *prziyal* = přijal, *czas* = čas, *vslyssyz* = uslyšiž
- ✘ **pravopis diakritický** údajně zavedl Jan Hus: nabodeníčko dlouhé, nabodeníčko krátké (čárka a tečka)
- ✘ **pravopis bratrský** místo teček zaveden háček; pro š zůstává spřežka [š]; hláska j se píše písmenem g; i se píše písmenem j; aj, ej, ou se píše ay, ey, au; hláska v se píše w; hláska u na začátku slova v; po c, z, s a ve spojení se píše y.
- ✘ **analogická úprava** zavedl ji Josef Dobrovský v Zevrubné mluvnici jazyka českého: po c se píše vždy měkké i; po s, z se píše i nebo i podle analogie páni = psi, pány = psy

Poslední jazyková úprava je z roku 1993. Používáme Pravidla českého pravopisu, vydání 2000 a později, dále Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost.

Hlavní pravopisné jevy:

pravopis i/y po souhláskách

shoda podmětu s přísudkem

pravopis ú,ů

pravopis bje, vje, bě, vě, pě, mě, mně

předpony vz-, s-, z-

předložky s/se, z/ze

pravopis souhláskových skupin

podmiňovací způsob sloves

dělení slov

pravopis vlastních jmen